

WTO ja uudet alat

Teollisuusmaat ovat EU:n johdolla käynnistämässä Maailman kauppajärjestö WTO:ssa neuvotteluja niin sanotuista uusista aloista (New Issues). Jo Dohan ministerikokouksessa 2001 käytiin katekera taistelu uusien alojen sisällyttämisestä WTO:n ohjelmaan. Tulevassa Cancunin ministerikokouksessa päätetään lopullisesti, aloitetaanko neuvottelut ristiriitaisista aiheista.

UUSILLA ALOILLA TARKOITETAAN investointeja, julkisia hankintoja, kilpailupolitiikkaa ja kaupan helpottamista. Niistä käytetään myös termiä Singaporen alat, sillä aiheet nostettiin esille WTO:n ensimmäisessä ministerikokouksessa Singaporessa vuonna 1996.

Vaikka kehitysmaat vastustivat aikanaan Singaporen kokouksessa tiukasti neuvottelujen aloittamista uusista aloista, saivat teollisuusmaat aikaan sopimuksen, jossa aiheita päätettiin tutkia vastaisuuden varalle. Kehitysmaiden vastarinta johti kuitenkin kompromissiin: neuvottelija ei aloiteta ennen WTO:n Cancunissa pidettävää viidettä ministerikokousta, ja silloinkin vain siinä tapauksessa, että saavutetaan täysi yksimielisyys eli yksikään jäsenmaa ei vastusta neuvotteluja.

INVESTOINNIT (INVESTMENTS)

Kehitysmaat tarvitsevat ulkomaisia investointeja. Se, missä määrin investoinnit edistävät kehitystä riippuu kuitenkin sijoitusten laadusta sekä sääntelymekanismeista, joiden avulla hallitukset voivat kanavoida investoinnit sellaisille aloille, joista maan oma talous hyötyy. Uudet investointisopimukset pitävät tällaisia toimenpiteitä WTO:n sääntöjen vastaisina.

Alun perin ajatus monenkeskisestä investointisopimuksesta (MAI) esitettiin OECD:ssä 1990-luvun lopulla, mutta sittemmin siitä luovuttiin, koska se herätti kehitysmaissa suurta tyytymättömyyttä.

Nyt samantyyppistä sopimusta yritetään ajaa läpi WTO:ssa. Teollisuusmaat ovat vielä epävarmoja siitä, mitä sopimukseen sisältyisi. EU haluaisi sen kattavan ainoastaan suorat ulkomaiset investoinnit (FDI). Yhdysvallat puolestaan haluaisi laajentaa sopimusta myös niin sanottuihin portfolio-investointeihin – eli osake- ja pääomainvestointeihin – sekä kiristää ”kansallista kohtelua” (national treatment) eli hallitusten pitäisi tarjota yhtäläiset edut kotimaisille ja ulkomaisille yrityksille.

Tämä tarkoittaisi sitä, että jatkossa isäntämaan hallitus ei voisi vaatia ulkomaalaisilta yrityksiltä esimerkiksi rajoituksia pääoman suhteen, paikallisten ammattilaisten hyödyntämistä tai teknologian siirtoa toimintamaahan.

Singaporen ministerikokouksesta lähtien on esitetty, että maat voisivat itse päättää, mitkä alat ne haluavat avata ulkomaisille investoinneille - lähtökohta on sama kuin esimerkiksi palveluja koskevassa GATS-sopimuksessa. Kehitysmaiden mielestä kyse on taktisesta vedosta: kun investointisäännöt on periaatteessa hyväksytty WTO:ssa, on niitä helppo laajentaa yhä useammille aloille.

JULKISET HANKINNAT (GOVERNMENT PROCUREMENT)

Teollisuusmaat halusivat WTO:n sopimukseen vaatimuksen siitä, että hallitukset joutuvat julkisia hankintoja tehdessään kohtelevaan ulkomaisia tavarantai palvelujen toimittajia samalla tavalla kuin kotimaisia yrittäjiä.

On epäselvää, onko julkisissa hankinnoissa kyse kauppapolitiikasta vai pikemminkin julkisen sektorin menoista. Joka tapauksessa teollisuusmaat halusivat avata kehitysmaiden julkiset hankinnat suuryritysten kilpailulle.

Kehitysmaat ovat kuitenkin vastahankaisia sitomaan julkista sektoria koskevia päätöksiä WTO:n sopimusten piiriin. Niinpä Yhdysvallat ja EU esittelivät jo Singaporessa kaksivaiheisen mallin esityksensä toteuttamiseksi. Ensimmäisessä vaiheessa sovittaisiin julkisten hankintojen läpinäkyvyydestä ja sen jälkeen sopimusta laajennettaisiin koskemaan kaupan vapauttamista, ulkomaisten yritysten markkinoille pääsyä sekä ”kansallista kohtelua”.

Jos julkisia hankintoja koskevat kysymykset sisällytetään WTO:n monenkeskisiin sopimuksiin, estetään samalla monilta kehitysmaailta mahdollisuus paikallisten yritysten tukemiseen. Seurauksena saattaa olla vaikkapa voittoa tavoittelemattoman terveystalouden järjestön joutuminen samalle viivalle Pfizerin, maailman suurimman lääkealan yrityksen kanssa.

KILPAILUPOLITIikka (COMPETITION POLICY)

Kuten muitakin Singaporen aloja kehitysmaat vastustavat monenkeskisten kilpailusääntöjen sisällyttämistä WTO:n ohjelmaan. Vastaavasti teollisuusmaat toivovat voivansa aloittaa neuvottelut aiheesta. EU:n tavoitteena WTO:ssa on ”vahvistaa ja tukea kaupan ja investointien vapauttamista avoimella ja tasa-arvoisella kilpailupolitiikalla”.

Suurimmat teollisuusmaat halusivat, että kilpailupolitiikassa noudatettaisiin WTO:n peruseriaa ulkomaisten ja kotimaisten yritysten yhdenmukaisesta kohtelusta. On kuitenkin selvää, että kehitysmaissa paikallisilla yrityksillä ei ole mahdollisuuksia selvitä taistelussa suuria, monikansallisia yrityksiä vastaan.

Jotkut kehitysmaat ovatkin kääntäneet kysymyksen kilpailupolitiikasta pääläelleen. Kilpailupolitiikkaa tarvitaan, mutta sen avulla pitäisi pikemminkin vähentää kuin kasvattaa kilpailua - esimerkiksi rajoittamalla monikansallisten jättien fuusioitumista ja yritysostoja. Nykyään juuri fuusiot ja yritysostot ovat suorien ulkomaisten investointien (FDI) yleisin muoto, jolla kasvatetaan muutamien yritysten monopoliasemaa.

Teollisuusmaat ovat saavuttaneet nykyisen kehitystasonsa, koska niiden yrityksiä suojasivat aikanaan korkeat tullimuurit. Nyt kehitysmaailta ollaan viemässä mahdollisuus vastaavaan sääntelyyn. Maailmapankkikin myöntää, että kilpailupolitiikasta puhuttaessa ongelmana on, että mahdollisia neuvotteluja dominoisivat kysymykset markkinoille pääsystä, ei niinkään pyrkimys kansainvälisten trustien välttämiseen ja koko maailmantaloutta hyödyttävän kilpailulainsäädännön luomiseen.

KAUPAN HELPOTTAMINEN (TRADE FACILITATION)

Kauppan helpottamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka eivät ole varsinaisia tullikysymyksiä, mutta alentavat kaupan kustannuksia. Esimerkkinä on tullausprosessin helpottaminen tarkastuksia ja dokumentointia yksinkertaistamalla. Teollisuusmaat halusivat kaupan helpottamisen mukaan WTO:n sopimukseen, ja käytännössä se tarkoittaisi lisätaakkaa kehitysmaaille, sillä useimmat maat joutuisivat siinä tapauksessa luomaan uusia tullijärjestelmiä ja/tai

päivittämään nykyiset järjestelmänsä ajan tasalle.

Kauppan helpottaminen saattaisi tarkoittaa sellaistenkin tullaus- ja tarkastussääntöjen löyhentämistä, jotka on alun perin määrätty turvaamaan terveyttä ja ympäristöä.

Väite siitä, että kaupan helpottaminen auttaisi kehitysmaita, pitää varmasti paikkansa, mutta vasta pitkän ajan kuluessa. Lyhyellä tähtäyksellä kaupan helpottamisesta koituvat seuraukset tulevat kehitysmaaille kestäättömän kalliiksi, jolleivät teollisuusmaat tarjoa huomattavaa tukea muutoksiin. Köyhät maat toivovat WTO:n asialistalle mieluummin aiheita, jotka edistävät kehityspolitiikan toteuttamista välittömästi.

KEPA ESITTÄÄ SEURAAVIA RATKAISUJA

WTO:n ohjelmaa ei pitäisi laajentaa ottamalla siihen mukaan **uusia aloja** ja siksi kaikki valmistelut, jotka tähtäävät neuvottelujen käynnistämiseen Cancunin tulevassa ministerikokouksessa pitäisi keskeyttää.

Tarkasti ottaen uudet alat eivät liity kauppaan, ja WTO:n tulisi **keskittyä perustehtävänsä** eli käsitellä vain suoraan kauppaan liittyviä kysymyksiä. Lisäksi neuvottelut uusista aloista lisäisivät entisestään kehitysmaiden taakkaa - jo nyt niillä on huomattavia vaikeuksia WTO:n sopimusten toimeenpanossa.

Kepan kanta perustuu kehitysmaiden pitkään jatkuneeseen huoleen. Esimerkiksi viime huhtikuussa Arushassa, Tansaniassa kokoontuneet Afrikan maiden kauppaministerit antoivat julkilausuman, jossa kehoitettiin Afrikkaa torjumaan kehotukset neuvottelujen aloittamisesta.

”WTO:n jäsenmaiden kesken ei ole yksimielisyyttä uusiin aloihin liittyvistä sitoumuksista. Neuvottelujen aloittaminen johtaisi sopimukseen, joiden velvoitteet vaikeuttaisivat kehityspolitiikan joustavaa toteuttamista”, ministerit totesivat.

LISÄTIETOJA CUNCUNISTA:

► **Sari Laaksonen**
Koordinaattori
050-537 48 75

► **Linus Atarah**
Kehityspoliittinen
sihteeri
040-723 95 74

► **Mika Railo,**
Tiedottaja
040-590 3446

HELSINGISTÄ:

► **Sanna Jäppinen**
Tiedottaja
050-538 59 08